

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Scipio Claromontius De Ratione Status

Chiaramonti, Scipione

[S.l.], 1679

De ratione irrogandi poenas, earumque gravitate. XL.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10064

narum disparitate, ob insignem disparitatem conditionis personarum delinquentium. Quæ si forte satis perpendisset Dux Albanus, non temere in conspectu omnium vita jussu suo curasset privari, Principem Egmondum & Comitem Hornanum. Facinus, quod commovit supra modum regiones illas Belgicas omnes, propter insuetum supplicii genus in Principes magnæ existimationis. Hæc itaque summa est: ut pœnæ spectant ad justitiam distributivam, quatenus publicæ sunt: ita quoque, quod in pœnis dictandis, quatenus publicæ sunt, qualitas etiam personarum attendi debeat, ita ut quodammodo inæqualiter illæ imponantur, ubi personarum inæqualitas ad notabilem discrepantiam accedit. Superest pœnarum ratio in universum, earumque mensura, tam propter delicta varia, quam propter diversos gradus ejusdem delicti: quæ ratio basis & fundamentum est, supra quæ justitia distributiva fundat suam distributionem secundum proportionem.

De ratione irrogandi pœnas earumque gravitatem.

CAP. XL.

Ratio imponendi pœnas procul dubio delictum est. Ideoque castigare eum, qui non delinquit, injustitia est, & crudelitas digna supplicio magno. Seneca, (lib. 1. de Ira, cap. 16.) exaggerat merito Pisonis crudelitatem, qui sola suspitione ductus, quasi miles commilitonem suum interfecisset, sine quo redierat, duci ad supplicium ipsum jussit. Cum jam cervicem porrigeret, subito comparuit ille commilito, de cujus morte dubitaverat Piso. Centurio supplicio præpositus, condere gladium spiculatorem jubet: innocentem militem damnatum ad Pisonem reducit. Hic duci jubet omnes tres: damnatum, quod in ipsum jam lata esset feralis sententia: militem, cujus mortem veritus erat, quod in tempore non esset reversus, eaq; propter causa damnationis commilitoni fuerat: & centurionem, quod non fuisset dicto obediens. Et ita, inquit Seneca, *excogitavit quemadmodum tria crimina faceret, quia nullum invenerat.* Proscriptio Romæ a Triumviris facta, quæ in quibusdam paucis privatam vindictam

loco delicti spectavit, in pluribus divitias ipsorum, ut facerent suas, dicemusne injustitiam, an feritatem? Certè Ariostus non satis expressit, quando iniquam vocavit, dicens:

La proscrittion iniqua li perdona, Proscriptionem iniquam dimitte illi.

Nonnulla peccata contra legem sunt, sed contra legem iniquam: quæ alias sua natura actiones sunt, vel indifferentes, vel nonnunquam virtuosæ: quæque ideo non merentur castigationem, at recte mereretur lex, ut penitus aboleretur. *Admovere manum matula* (qui in digito anulum habet, cui imago sit insculpta Imperatoris) tempore Tiberii crimen erat læsæ Majestatis, quæ actio tamen erat indifferens. Patrem licet proscriptum domo excipere, ut illi porrigantur auxilia necessaria, actio justa est, & pietas filialis: nihilominus nonnullæ leges in odium proscriptorum capitis condemnant filium talia facientem. Quæ pœna meritò ita accipi deberet, si nimirum proscriptus animo nocendi principi, vel patriæ rediret, & filius ei in tam pravo fine ferret suppetias. Alias lex puniret actionem ex justitia fluentem, & pietatem lege naturæ inditam, & divina imperatam, *Honor parentes*. Ideoque iniqua foret castigatio. Oportet itaque, ut delictum sit commissum, si pœna æqua esse debet: & quidem ab eodem, qui damnatus est, non ab aliis, qui nec sub ipsius sint potestate, nec cura, ut propterea vel possit, vel debeat illos coercere. Eam ob causam pœna, quam toti illustri familiæ Florentini imponebant, quod unus ex familia occiderat popularem, iniqua erat, & lex quæ dictabat eam injusta. Modum scribit Joannes Villanus, & præterea recenset primam executionem hæc verbis: Et primus dictorum Consulum fuit quidam Baldus Ruffolus de valvis templi Cathedralis, & suo tempore exhibat cum vexillo & armis ad evertendos fundos certæ familiæ dictæ Galli de portis D. Mariæ ob homicidium, quod unus ex eadem perpetraverat in persona cujusdam popularis in Galliæ locis. Lex est in quibusdam principatibus, qua jubetur, ut propinqui caveant de securitate, ne qui ex sua familia missi sunt in exiliū, itinera vel agros infestent, etiamsi nulla iis sit potestas id ipsis prohibendi. Et identidem in exilium pulsi infortunium cupiant relictorum in civitate, quod subsidia legibus vetita ipsis denegent. Sit itaque conclusio prima: quod pœna nullus afficiatur, quam qui delictum commisit, vel ipse, vel per alios, cum quibus scilicet admisit, vel quibus, cum potuisset, & valuisset, non prohibuit. Superest ut determinemus rationem magnitudinis & modi pœnæ. Sit itaque axioma, quod graviori peccato, si ceteri respectus pares sint, gravior debeat

debeatur pœna: quod confirmat D. Thomas (1. 2. q. 105. artic. 2. ad 9.) & ante eum D. Augustinus. Sed peccatum, vel gravius est respectu suæ speciei, ut homicidium gravius est vulneratione: vel respectu magnitudinis læsionis ejusdem speciei: ut furtum pomi unius longe minus peccatum est furto bovis unius: vel respectu dispositionis animi propter quam peccatur, hoc est, vel per ignorantiam, vel animi affectum, vel electionem, vel propter habitum ejusdem vitii, vel ratione personæ, quæ peccat, & adversus quam peccatur. Ratione personæ quæ peccat, gravius est peccatum furtum a divite, quam mendico commissum: ratione personæ læsæ, majus peccatum est percutere magistratum, quam privatum. Ex ignorantia qui peccat, si ignorantia emendari nequit, pœnam nullam meretur: at si emendari potuisset, evenitque propter negligentiam admissam in quærenda debita cognitione, pœnam meretur, minorem tamen ordinaria, modo non sit ignorantia planè affectata. Lex Aquilia plectit, attamen pœna extraordinaria non ordinaria, eum, qui cum se exercet in sagittando, aut jaculando arma alia in locis, per quæ iter faciunt homines, imprudenter occiderit quempiam, quem demum cognosceret sagitta missa aliove telo. At si in loco solitario se in armis exerceret, remotoque ab hominum consortio, aut in loco ad exercitia constituto, nullius pœnæ esset reus.

Quod Cephalus telum conjecerat, ubi nunquam versari solebat ullus mortalium, propterea insons fuit crimine mortis Procri illatæ, latenti sub frondibus, quam feram esse crediderat. Ovid. Metamorph. 7.

Sum ratus esse feram, telumq; volatile misi

Procris erat.

Hæc tantum hic profero, insistens iis aliàs, quæ fusè differui de peccato per ignorantiam, in parte morali pathologica, & primum in parte Hygiænes. Illuc remitto quicumque cupierit hac de re sententiam meam scire. Peccatum per ignorantiam sequitur illud ex animi affectu, quale peccatum graviorem meretur pœnam illo ex ignorantia commisso. Est tamen minus illo quod committitur ex proæresi: quod Philosophi morales (Arist. lib. 5. Ethic. cap. 8.) fatentur, unaque Theologi, qui etiam vocant peccatum ex infirmitate, quod minus esse ajunt illo ex malitia, quod est illud ex proæresi perpetratum. Resp. Veneta in homicidiis discrimen facit inter casum purum, quod est homicidium ex animi affectu commissum, & casum deliberatum, quod est homicidium ex proæresi perpetratum, & diversimodè u-

Q3

trum-

trumque punit. Et revera discrimen hoc & punitio digna est prudentia tam gravis Senatus. Est quoque sanctio eadem Platonis lib. 3. de Legibus, ubi consilio & ex proceresi necanti hominem poenam mortis irrogat: at vero qui repentina ira tantum occidit, solummodum exilium imponit biennale. Lex etiam communis solummodo maritum exilio plectit, conjugem necentem in flagranti adulterio comprehensam, quando occisor persona est conspicua: at plebeiam ad fodinas condemnat, eximendo unum & alterum poena vitæ: estque ratio, *quod difficillimum sit, justum dolorem temperare.* Ita ait lex ipsa ab Imperatoribus Antonino & Marco lata: quæ post illa a Justiniano fuit confirmata. Ita quidem ut hoc modo approbent (minimum implicitè) morem consuetum Venetorum. Et Jurisconsulti communiter idem comprobant, ut fatetur doctissimus Tiraquellus. At peccatum ex proceresi, integram meretur poenam lege impositam: hoc est, homicidio proposita est poena mortis, & vita privandus est, quisquis ex proceresi occidit. Hi itaq; tres gradus sunt peccatorum, ex ignorantia, ex animi quodam affectu, & ex proceresi, quorum alterum etiam peccatum ex infirmitate dicitur, & tertium ex malitia, quibus gradus poenarum respondent. Ceterum D. Thomas (1.2. q. 105. artic. 2. ad. 9.) his tribus gradibus, quos quoq; numerat, addit quartum, estque peccatum ex protervia & pertinacia. Verba ipsa pono: *Quartus autem gradus est, quando peccabat per proterviam, & pertinaciam: & tunc quasi rebellis, & destructor ordinationis legis occidendus erat.* Ut ita quartus modus significet pertinacem contemptum legis: qui habitus pravus injustitiæ legalis, tamquam omne genus continens vitiorum, (quemadmodum justitia legalis complectitur omnes virtutes) adeo nefandus est, ut operationes exinde provenientes, licet non morte puniendæ forent, si ex vitio proprio fluerent, at nunc cum proveniant ex vitio adeo adversante vitæ civili optimæ, morte puniuntur. Quemadmodum meretricibus vacare & crapulæ, sua natura in adolescente non est peccatum, morte dignum, attamen commissum ex habitu contemptus & neglectus paternarum admonitionum, antiqua lege ideo juvenis condemnatus fuit, ut lapidibus obrueretur. Audiamus verba S. scripturæ. (Deut. cap. 21.) *Filius noster* (hæc erant verba parentum ad Seniores civitatis) *protervus & contumax est: monita nostra audire contemnit, commessationibus vacat, & luxuria atq; conviviis: lapidibus eum obruet populus civitatis, & morietur.* Et D. Thomas ita exponit locum illum, *Filius autem* (inquit,) *contumax,*

max, non quia bibeat & comedebat, occidebatur, sed propter contumaciam, & rebellionem, qua semper morte puniebatur. Progredior ad personarum circumstantias. Respektus itaque personæ auget delictum, idque incrementum interdum immutat peccati speciem. Ita persona Sacerdotis peccatum fornicationis facit ut sit sacrilegium, & patris persona ut incestus sit. Aliàs non mutat speciem, sed plurimum adauget. V. G. Si nobilis prodicionem committat, in bello turpiter se gerat, latrocinia peragat, hæc peccata omnia graviora ab illo commissa putabuntur, quam si plebejus admiserit vilis: enimvero magis repugnant officio nobilitatis, quam plebeio: licet in ambobus delictum sit, quod ubiq; rationi adversentur. Advertere tamen oportet, quod, cum dixerim superius, in personis majoris conditionis quadãtenus pœnam mitigandam esse, intellexerim si par sit delictum, minime vero ubi dignitas auget sua natura illud peccatum, tum enim dispar sit delictum, ideoque etiam pœnam meretur graviolem. Quare bene dixit Baldus, quod proditor nobili prosapia, non solum laqueo, suspendendus sit, sed & è patibulo eminentiore, atque idem observari in regno Galliæ, nec inficiatur Tiraquellus æque Gallus. Paucis abhinc annis deprehensus fuit nobilis magna prosapia, qui in urbe degens sinebat satellites suos in viis publicis latrocinari, reversi vero prædam dispertiebantur, cujus ille partem capiebat velut capitaneus, libroque inscripsit accurate admodum rationes prædæ & distributionis. Sed detectus fuit, iussitque Dux suspendi illum, cumque rogaretur, ut velit illi caput gladio amputare, quod esset nobilis, respondit, se non nobilem iussisse suspendi, sed latronem. Et hæc ratio fuit quare pariter laqueo periit Comes Minerbinus & Paladinus de Altomuro supra citatus.

Non tamen assero, quod peccata omnia augeantur ex præstantia personæ, imo nonnulla leviora fiunt, eaque sunt, ad quæ celsitudo præbet incitamenta. V. G. Quod nobilis injuria affectus gladium stringat, suæ vindictæ gratia, peccatum levius est, quam a plebeio si idem fiat: nam elatus spiritus viro nobili potius competit, quam ignobili, quæ præstantia incitat illum ad sui vindictam. Ad peccatum carnale pariter incitamentum habet majus nobilis propter commoditates suas externas, quam ignobilis occupatus in victu sibi quærendo, ideoque peccatum levius est in illo, quam in hoc, si hisce illecebris libidinum irretiat. Sit conclusionis loco, quod circumstantia personæ adaugeat peccatum, quando conditioni suæ intercedit repu-
gnan-

gnantia singularis cum peccato: quemadmodū Sacerdotali conditioni cum impudicitia: militi cum metu, Judici & principi cum injustitia, quorum ille interpret est, hic custos justitiæ: & quæ sunt talia. Magis si scandali respectus accedat, hoc est, quod exemplum valeat inducere plebem, ut idem peccatum committat.

Circumstantia personæ adversus quam, aut cum qua peccatur, etiam ipsa adauget peccatum, quando conditio istius exigit a peccante diversam dispositionem ab actione quam peragit. Exempli gratia, Magistratus meretur ut subditi revereantur, & tueantur illum, idemq; pater, mater, majoresq;: Jam, qui ejus loco quod revereri, tuerique eos debeat, lædit, meretur pœnam graviolem, quam si eadem injuria alios affecisset. Pariter frater & propinquus amandi sunt, & defendendi, jam eos necare, aut ferire, peccatum gravius est, quam si feriat alienum, qui ad id tenetur. Pudicitia matris erga filium, sororis erga fratrem, filiæ in patrem summè cordi esse debet, & custodiri ab iisdem debet fervore insigni. Jam qui horum violator est, meretur castigationem singularem. Et licet in occulto fiat, paucisque pateat, æquum tamen est, ut pœna gravissima sit, minimumque illis nota, quibus peccatum est cognitum, ut tollatur quantum potis est scandalum. Sed de hac re sequenti agam capite. Sufficiat tantum hoc dixisse de mensura respondentis pœnis. Superest differamus de eadem mensura, eandemque colligamus, ex fine pœnarum.

ANNOTATIO:

Janus Labella (Leon. Aret. lib. 4. hist. Florent.) in sua Oratione ad populum Florentinum auctor fuit, ut pœnæ pro maleficiis graviores imponantur nobilibus & potentibus, quam ignobilibus, adductus hac ratione: quod, si quis velit gigantem constringere, opus ad id habeat funibus & catenis, sin parvæ staturæ hominem, tantum funiculo vel vinculis. Ita pariter quoque pœnæ, quæ vincula legum sunt, graviores imponendæ sunt præstantioribus & potentioribus.

Ex